

Маруховська-Картунова О.О.

к.філос.н., доцент, професор кафедри суспільних наук
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Трансдисциплінарний підхід як новий тренд у розвитку етнополітичної конфліктології

Тези присвячено аналізу сутності трансдисциплінарного підходу, з'ясуванню його переваг над іншими дослідницькими методами та доведенню доцільності використання в етнополітичній конфліктології.

Дані тези є *актуальними* та *інноваційними* вже за постановкою самої проблеми і спробами її розв'язання й висвітлення. Адже питання використання трансдисциплінарності для дослідження причин виникнення, ескалації, сутності, перебігу, наслідків, а головне – трансформації та цивілізованого розв'язання етнополітичних конфліктів, що перманентно нуртують в поліетнічних суспільствах, поки що ані у зарубіжній, ані у вітчизняній науці, за деяким винятком [1], поки що навіть не ставилося. Тому *метою* і *завданнями* даних тез є стислий аналіз сутності трансдисциплінарного підходу, порівняння його з іншими науковими дослідницькими методами, а також доведення можливості й необхідності переходу етнополітичної конфліктології саме до трансдисциплінарності. Основними *методами* даного дослідження були такі методи, як: етноконфліктологічний, системний, компаративний, трансдисциплінарний, SWOT-аналіз та ін. У *результаті* дослідження було доведено, що трансдисциплінарний підхід може і повинен стати головним потужним і креативним трендом, а в перспективі й основною дослідницькою парадигмою етнополітичної конфліктології.

Нагадаємо, що термін і поняття «трансдисциплінарність» винайшов і ввів у науковий обіг ще 1970 р. видатний швейцарський філософ і психолог Жан Піаже (Jean Piaget) (1896-1980). Два роками пізніше у своїй тепер вже добре відомій статті «Епістемологія міждисциплінарних взаємовідносин» він охарактеризував «трансдисциплінарність» як прийдешній, якісно новий, «вищий етап наукових досліджень», який не обмежиться міждисциплінарними стосунками, а розташує їх всередині глобальної дослідницької системи «без жорстких міждисциплінарних кордонів» [2]. Зазвичай «трансдисциплінарність» тлумачиться переважно як науково-дослідницький підхід, який не просто передбачає, а вимагає використання та інтеграцію теоретико-концептуальних та методологічних доробок всіх дисциплін, причетних до вивчення тієї чи іншої складної, суперечливої, багатофакторної, багатовимірної, але життєво важливої проблеми та створення наукових колективів із представників цих дисциплін для об'єднання їх творчих зусиль.

Сьогодні активно діє створений 1987 р. у Парижі «Міжнародний Центр Трансдисциплінарних Досліджень» (The International Center for Transdisciplinary Research) і навіть прийнято «Маніфест Трансдисциплінарності» [3]. В різних країнах світу існують кілька докторських програм з трансдисциплінарності [4]. Починаючи з 1992 р. захищено кілька десятків докторських дисертацій з цієї проблематики [5]. Щороку з'являються сотні довідкових [6] та наукових праць, присвячених різним аспектам даної проблематики [7], серед яких, як і серед дисертацій, на жаль, немає жодної, що стосувалась би етнополітичних конфліктів.

Варто наголосити, що десь до XVII ст. конфлікти з етнополітичною складовою ще не були об'єктом і предметом дослідження якоїсь окремої спеціальної науки чи наукового напрямку і тому підхід до їх вивчення можна назвати «адисциплінарним» (adisciplinarity approach), тобто «поза дисциплінарним». Починаючи з XVIII ст., цей тип конфліктів почав досліджуватися в контексті *монодисциплінарності* (monodisciplinarity), тобто у рамках однієї конкретної науки,

зокрема загальної чи соціальної конфліктології. Але тут конфлікти з етнополітичною складовою посідали друго-чи третьорядне місце, оскільки, як добре відомо, основним об'єктом вивчення соціальної конфліктології були, перш за все, класові, соціальні, релігійні та міждержавні конфлікти, а також соціальні революції й війни.

У 60-70-х рр. ХХ ст. зазначений тип конфліктів почав називатися «етнічні конфлікти» (ethnic conflicts) та досліджуватися і тлумачитися вже в контексті підходу, який заслуговує на назву «бідисциплінарність» (*bidisciplinarity*), зокрема в рамках вже двох наук, а саме – *етнології та конфліктології*, які отримали спільну назву «етнічна конфліктологія/етноконфліктологія» (*Ethnic conflict studies*). На початку 1990-х рр. зазначені конфлікти отримали назву «етнополітичні конфлікти» (*Ethnopolitical conflicts*). З того часу цей тип конфліктів почав досліджуватися в контексті *мультидисциплінарності (multidisciplinarity)*, тобто в контексті вже трьох наукових дисциплін, зокрема етнології, політології та конфліктології, які отримали загальну назву «етнополітична конфліктологія» (*Ethnopolitical Conflict Studies*). Приблизно тоді ж ці конфлікти почали досліджуватися і в контексті *міждисциплінарності (interdisciplinarity)*, тобто вже в *рамках і в певній взаємодії* трьох згаданих дисциплін. І тому автор тез у подальшому буде користуватися терміном «*мульти/міждисциплінарність*», що свідчить про близькість цих дослідницьких підходів чи парадигм.

Отже, є підстави характеризувати еволюцію дослідницьких підходів етнополітичної конфліктології як *транзит від адисциплінарності через монодисциплінарність та бідисциплінарність до мульти/міждисциплінарності*. Це можна вважати надзвичайно важливим *парадигмальним, теоретико-концептуальним та методологічним проривом у дослідженні конфліктів з етнополітичною складовою*, що постійно точаться і справляють потужний вплив практично на всі сфери суспільного життя будь-якої країни з поліетнічним складом населення. Втім, не варто і перебільшувати значення цього прориву. Адже мульти/міждисциплінарність при всій своїй перевазі над адисциплінарністю, монодисциплінарністю та бідисциплінарністю, має певні недоліки. Основні з них полягають в тому, що мульти/міждисциплінарність не передбачає обов'язкового використання знань, набутих етнологією, політологією та конфліктологією в процесі вивчення зазначених конфліктів і не вимагає обов'язкового об'єднання творчих зусиль представників цих трьох дисциплін. А головне – мульти/міждисциплінарність не домагається залучення теоретико-методологічних засад інших т.зв. «етнодисциплін», зокрема: етноїсторії, етнофілософії, етносоціології, етнопсихології, етнодемографії та ін., а також синтезу набутих ними знань і практик. Мульти/міждисциплінарність, поза всякий сумнів, стала важливим і корисним парадигмальним підходом, але лише на початковій стадії свого розвитку і переважно для *дослідження* етнополітичних конфліктів, а не для їх *трансформації* і тим більше *розв'язання*. Все це потребує, ще одного, складного, але важливого і перспективного дослідницького кроку, а саме – переходу до *п'ятого*, більш креативного, по суті справи, синергетичного за своїм характером «*трандисциплінарного підходу*» (transdisciplinary approach).

Список використаних джерел

1. Маруховська-Картунова О.О. Міждисциплінарний підхід в етнополітичній конфліктології / О.О. Маруховська-Картунова // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції 26 лютого 2016 р. – К.: Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2016. – С. 28-31.
2. Piaget J. L'épistémologie des relations interdisciplinaires / J. Piaget // Apostel L. (ed.) L'interdisciplinarité / L. Apostel, G. Berger, A. Briggs, G. Michaud (eds.) – Paris, 1972. – P. 144.
3. Nicolescu B. Manifesto of Transdisciplinarity. / B. Nicolescu, K. Voss. –New York: State University of New York Press, 2002. – 176 p.
4. Transdisciplinary Doctoral Programmes in the World. [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://ciret-transdisciplinarity.org/doctorat.php#en>.
5. Transdisciplinary PhD theses // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ciret-transdisciplinarity.org/biblio/theses.php>.
6. Hadorn G. Handbook of Transdisciplinary. / G. Hadorn (ed.) – New York: Springer, 2008. – 448 p.
7. Nicolescu B. Transdisciplinarity: Theory and Practice. / B. Nicolescu, A. Montuori. – New York: Hampton Press, 2008. – 299 p.